

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ПОДАТКОВЕ ПЛАНУВАННЯ ТА МІНІМІЗАЦІЯ ПОДАТКОВИХ РИЗИКІВ

робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань *05 «Соціальні та поведінкові науки»*
Спеціальність *051 «Економіка»*
Освітній рівень *перший (бакалаврський)*
Освітня програма *Економіка підприємства*

Статус дисципліни *вибіркова*
Мова викладання, навчання та оцінювання *українська*

Завідувач кафедри митної справи і фінансових послуг

Вікторія ТИЩЕНКО

Харків
2022

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри митної справи і фінансових послуг
Протокол № 1 від 01.09.2022 р.

Розробник:

Карпова В. В., к.е.н., доцент кафедри митної справи і фінансових послуг

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

Анотація навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Податкове планування та мінімізація податкових ризиків» викладається для студентів освітнього ступеня «бакалавр» за освітньою програмою «Економіка підприємства». В умовах інтеграції економіки України з економікою Європейського союзу особливої уваги заслуговують підходи до оптимального управління податковими витратами на підприємстві. Нерівномірність і суттєвість рівня податкового навантаження, наявність «тіньового» сектору економіки призводить до диспропорційності конкурентних засад, зниження фінансово-економічних показників підприємства й економіки держави в цілому.

В зв'язку з цим виникає необхідність впровадження в діяльність підприємств податкового планування - системи заходів підприємства, спрямованої на максимальне використання можливостей чинного законодавства з метою законної оптимізації податкових платежів.

Дисципліна «Податкове планування та мінімізація податкових ризиків» відноситься до мейджорів, які обирають студенти спеціальності 051 «Економіка підприємства».

Метою викладання даної навчальної дисципліни є формування у студентів компетентностей щодо оптимізації податкових платежів суб'єктів господарювання в рамках діючого законодавства.

Для досягнення мети поставлені такі завдання: вивчити теоретичні основи податкового планування; ознайомитись з методикою податкового планування; обґрунтувати рішення щодо доцільності формування системи податкового планування на підприємстві; ознайомитись з організаційними заходами щодо впровадження системи податкового планування на підприємстві; вивчити ризики в податковому плануванні та напрямки їх мінімізації; складати та вибрати проект податкового планування.

Характеристика навчальної дисципліни

Курс	4
Семестр	1
Кількість кредитів ECTS	5
Форма підсумкового контролю	залік

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни:

Пререквізити	Постреквізити
Економіка підприємства	Стратегія підприємства
Бухгалтерський облік	Планування і контроль на підприємстві
Дослідження операцій та методи оптимізації	Інноваційне підприємництво та управління START UP проектами

Компетентності та результати навчання за дисципліною:

Компетентності	Результати навчання
Здатність обґрунтовувати економічні рішення на основі розуміння закономірностей економічних систем і процесів та із застосуванням сучасного методичного інструментарію	Застосовувати аналітичний та методичний інструментарій для обґрунтування пропозицій та прийняття управлінських рішень різними економічними агентами (індивідуумами, домогосподарствами, підприємствами та органами державної влади). Застосовувати відповідні економіко-математичні методи та моделі для вирішення економічних задач.

	<p>Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати</p> <p>Демонструвати базові навички креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні.</p> <p>Вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик економічних систем різного рівня, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.</p> <p>Демонструвати гнучкість та адаптивність у нових ситуаціях, у роботі із новими об'єктами, та у невизначених умовах</p>
<p>Здатність самостійно виявляти проблеми економічного характеру при аналізі конкретних ситуацій, пропонувати способи їх вирішення</p>	<p>Використовувати професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефахівців у сфері економічної діяльності.</p> <p>Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.</p> <p>Визначати та планувати можливості особистого професійного розвитку.</p> <p>Демонструвати базові навички креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні.</p> <p>Вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик економічних систем різного рівня, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.</p> <p>Демонструвати гнучкість та адаптивність у нових ситуаціях, у роботі із новими об'єктами, та у невизначених умовах.</p> <p>Показувати навички самостійної роботи, демонструвати критичне, креативне, самокритичне мислення</p>

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні та методичні основи податкового планування

Тема 1. Податкове планування в системі загального планування підприємства

Поняття податкової політики підприємства та податкового менеджменту. Мотивація впровадження податкового планування на підприємстві: економічні, моральні, техніко-юридичні фактори. Поняття податкового планування та податкового тягаря підприємства. Місце податкового планування в системі планування підприємства. Відмінність між поняттями бюджетування податків та податкового планування. Схема реалізації та складові процесу бюджетування податків та податкового планування.

Тема 2. Податкові ризики в заходах податкового планування

Зовнішні та внутрішні ризики в податковому плануванні. Законодавчі, організаційні, технологічні, комерційні, психологічні, соціальні ризики, ризики контролю та відповідальності. Порядок розрахунку ризиків та вплив на заходи податкового планування.

Законні та протизаконні способи мінімізації податків. Критерії відмінності понять податкового планування та ухилення від сплати податків. Негативні наслідки застосування незаконних способів мінімізації податків.

Тема 3. Принципи та методи податкового планування на підприємстві

Загальні принципи податкового планування на підприємстві: принципи єдності (системності), участі, безперервності, гнучкості, точності. Спеціальні принципи податкового планування на підприємстві: принципи законності, комплексності, оптимального співвідношення ризику та вигод, перспективності, альтернативності, натуральності. Загальні методи податкового планування на підприємстві: мікробалансів, графоаналітичних залежностей, матрично-балансовий, статистичні, розрахунково-аналітичний, нормативний, економіко-математичного моделювання. Спеціальні методи податкового планування на підприємстві: заміни відносин, розподілу відносин, делегування податків структурі сателіту, використання офшорів, використання переваг міжнародних договорів, використання облікової політики, відстрочення податкового платежу.

Тема 4. Види та етапи податкового планування на підприємстві

Податкове планування на макро- та мікрорівні: сутність, критерії відмінності. Класифікація видів податкового планування на підприємстві за сферою застосування, організаційною структурою суб'єкта податкового планування, організаційно-правовою формою суб'єкта податкового планування, характером управлінських рішень, інструментарієм. Стратегічне, поточне, індивідуальне, корпоративне, внутрішньодержавне, міждержавне податкове планування, податкове планування з застосуванням податкових пільг, податкових «лазівок». Зміст та характеристика організаційно-підготовчого, дослідницького, планово-розробчого та етапу практичної реалізації податкового планування на підприємстві.

Тема 5. Методика податкового планування на підприємстві

Інструментарій податкового планування. Послідовність підбору даних для дослідження та оптимізації податкового поля підприємства. Топологія та порядок систематизації схем оптимізації податкових платежів. Аналіз податкового поля підприємства, факторів податкових ризиків та систематизованих схем оптимізації податкових платежів. Методика складання та підбір альтернативних проектів податкового планування. Види проектів податкового планування. Критерії оптимальності в податковому плануванні: показники прибутковості проекту податкового планування, безризиковості проекту податкового планування, відсутності обмежень проекту податкового планування. Поняття податкового плану та податкового календаря, процедура їх складання. Порядок здійснення моніторингу виконання податкового плану. Порядок коригування заходів податкового планування під зміни зовнішніх та внутрішніх факторів. Аналіз результатів податкового планування.

Змістовий модуль 2. Організація податкового планування окремих видів податків

Тема 6. Організаційні аспекти податкового планування на підприємстві

Організація ресурсного забезпечення податкового планування на підприємстві: кадрового, матеріального, інформаційного. Структура та функції проектної групи з податкового планування. Кваліфікаційні вимоги податкового менеджера. Порядок організації документообігу в рамках податкового планування.

Тема 7. Податкове планування податку на прибуток

Особливості податкового планування податку на прибуток. Топологія складання схем податкового планування податку на прибуток. Складання основних, резервних та аварійних проектів податкового планування з податку на прибуток на основі спеціальних методів податкового планування: заміни відносин, розподілу відносин, делегування податків структурі-сателіту, використання офшорів, використання переваг міжнародних договорів, використання облікової політики, відстрочення податкового платежу. Вибір оптимального проекту податкового планування з податку на прибуток.

Тема 8. Податкове планування податку на додану вартість

Особливості податкового планування податку на додану вартість. Топологія складання схем податкового планування податку на додану вартість. Складання основних, резервних та аварійних проектів податкового планування з податку на додану вартість на основі спеціальних методів податкового планування: заміни відносин, розподілу відносин, делегування податків структурі-сателіту, використання офшорів, використання облікової політики, відстрочення податкового платежу. Критерії вибору оптимального проекту податкового планування з податку на додану вартість.

Тема 9. Податкове планування інших податків і зборів

Особливості податкового планування податку на доходи фізичних осіб, єдиного податку, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Топологія складання схем податкового планування податку на доходи фізичних осіб, єдиного податку, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Складання основних, резервних та аварійних проектів податкового планування податку на доходи фізичних осіб, єдиного податку, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Вибір оптимального проекту податкового планування податку на доходи фізичних осіб, єдиного податку, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Тема 10. Міжнародне податкове планування

Категорійний апарат міжнародного податкового планування. Принципи територіальності та резиденства. Поняття податкового доміцця. Принципи міста призначення та країни походження. Система податкових заліків та податкових кредитів. Застосування міждержавних угод про уникнення подвійного оподаткування в міждержавному податковому плануванні. Суб'єкти, об'єкти та мета індивідуального податкового планування. Застосування трастів в індивідуальному податковому плануванні. Суб'єкти, об'єкти та мета корпоративного податкового планування. Особливості корпоративного податкового планування: поняття трансфертного ціноутворення, «шопінгу» міждержавних податкових угод. Офшорні компанії: торгово-закупіві базові компанії, базові ліцензійні компанії, базові сервісні компанії.

Перелік практичних занять, а також питань та завдань до самостійної роботи наведено у таблиці "Рейтинг-план навчальної дисципліни".

Методи навчання та викладання

Під час викладання навчальної дисципліни будуть застосовано такі методи навчання та викладання:

Проблемні лекції – спрямовані на розвиток логічного мислення студентів і характеризуються виокремленням головних висновків з питань, що розглядаються. Під час читання лекцій студентам даються питання для самостійного розмірковування, що відіграє активізуючу роль, примушує студентів сконцентруватися і почати активно мислити в пошуках правильної відповіді:

проблемна лекція з питання: Мотивація впровадження податкового планування на підприємстві (за темою 1);

проблемна лекція з питання: Законні та протизаконні способи мінімізації податків (за темою 2);

проблемна лекція з питання: Спеціальні методи податкового планування на підприємстві (за темою 3);

проблемна лекція з питання: Критерії оптимальності в податковому плануванні (за темою 5);

проблемна лекція з питання: Структура та функції проектної групи з податкового планування (за темою 6);

проблемна лекція з питання: Топологія складання схем податкового планування податку на прибуток (за темою 7);

проблемна лекція з питання: Топологія складання схем податкового планування податку на додану вартість (за темою 8);

проблемна лекція з питання: Топологія складання схем податкового планування податку на доходи фізичних осіб, єдиного податку, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (за темою 9);

Міні-лекції – характеризуються значною ємністю, складністю логічних побудов, образів, доказів та узагальнень:

міні-лекція з питання: Податкове планування на макро- та мікрорівні: сутність, критерії відмінності (за темою 4);

міні-лекція з питання: Офшорні компанії: торгово-закупіві базові компанії, базові ліцензійні компанії, базові сервісні компанії (за темою 10).

Порядок оцінювання результатів навчання

Система оцінювання сформованих компетентностей у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські, практичні заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою. Контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних та практичних занять у формі: тестових опитувань за матеріалами лекцій, виконання практичних завдань, презентацій результатів власних досліджень;

модульний контроль, що проводиться у формі поточних контрольних робіт.

Сформовані компетентності оцінюються під час проведення тестових опитувань за матеріалами лекційних занять. Всього передбачено проведення чотирьох тестових опитувань за матеріалами лекцій, кожне з яких буде включати по 10 тестових запитань за відповідними темами. Відповіді на тестові запитання студентів будуть оцінюватися наступним чином:

10 правильних відповідей – 10 балів;

9 правильних відповідей – 9 балів;

8 правильних відповідей – 8 балів;

7 правильних відповідей – 7 балів;

6 правильних відповідей – 6 балів;

5 правильних відповідей – 5 балів;

4 правильних відповіді – 4 бали;

3 правильних відповіді – 3 бали;

2 правильних відповіді – 2 бали;

1 правильна відповідь – 1 бал.

Практичні заняття:

Під час практичних занять студенти виконують самостійну творчу роботу; практичні завдання; складають презентацію. Теми для презентації розміщені на сайті ПНС. За

виконання творчої самостійної роботи зі складанням презентацій студенти можуть отримати 20 балів. Критерії оцінювання презентації:

20 - 18 балів – презентація складається з не менше 25 слайдів, включає систематизовані актуальні теоретичні розробки та аналітичні дані України в порівнянні з даними в зарубіжних країнах, власні висновки за темою презентації;

17 - 15 балів – презентація складається з не менше 20 слайдів, включає систематизовані актуальні теоретичні розробки та аналітичні дані України в порівнянні з даними в зарубіжних країнах;

14 - 12 балів – презентація складається з не менше 15 слайдів, включає систематизовані актуальні теоретичні розробки та аналітичні дані України;

11 - 9 балів – презентація складається з не менше 10 слайдів, включає актуальні систематизовані теоретичні розробки та аналітичні дані України;

8 - 6 балів – презентація складається з не менше 8 слайдів, включає теоретичні розробки та аналітичні дані України, які є дещо застарілими;

5 - 3 балів – презентація складається з не менше 6 слайдів, включає теоретичні розробки або аналітичні дані, які містять неточності;

2 - 3 бали – презентація складається з не менше 5 слайдів, включає теоретичні розробки або аналітичні дані, які містять неточності або є застарілими;

Самостійна робота.

Самостійна робота студентів передбачає формування вмінь та навичок за допомогою теоретичних та методичних розробок в сфері податкового планування вирішувати евристичні завдання під час поточних контрольних робіт.

Під час викладання навчальної дисципліни передбачено виконання студентами двох поточних контрольних робіт, кожна з яких передбачає виконання чотирьох евристичних завдань. Максимальна оцінка за кожну контрольну роботу – 20 балів. Критерії оцінювання поточних контрольних робіт. Евристичне завдання (по 5 балів за кожне з чотирьох завдань) складається з наступних складових:

2 бали – за правильний розрахунок податкових зобов'язань;

2 бали – за наведення схеми оптимізації податкових платежів;

1 бал – за висновок.

Загальна таблиця балів за виконання завдань за навчальною дисципліною:

Види навчальних завдань	Максимальна кількість балів
Тестові опитування за матеріалами лекцій (загальна кількість чотири – кожне оцінюється по десять балів)	40
Презентація	20
Поточні контрольні роботи (загальна кількість дві – кожна оцінюється по 20 балів)	40
Всього	100

Форми оцінювання та розподіл балів наведено у таблиці "Рейтинг-план навчальної дисципліни".

Рейтинг план навчальної дисципліни

Тема	Форми та види навчання		Форми оцінювання	Мак бал
Тема 1. Податков е плануван ня в системі загальног о плануван ня підприєм ства	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Проблемна лекція: Мотивація впровадження податкового планування на підприємстві		
	Практичне заняття	Виконання практичних занять за темою відмінностей форм реалізації податкової політики підприємства: розрахунок поточних податкових платежів, бюджетування податків, податкове планування		
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Наукові підходи до визначення поняття податкового планування та бюджетування податків на підприємстві		
Тема 2. Податкові ризика в заходах податков ого плануван ня	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Проблемна лекція: Законні та протизаконні способи мінімізації податків		
	Практичне заняття	Виконання практичних занять за темою відмінностей податкового планування та ухилення від сплати податків		
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Міжнародний досвід визначення фактичних намірів сторін при укладанні угод		
Тема 3. Принцип и та методи податков ого плануван ня на підприєм стві	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Проблемна лекція: Спеціальні методи податкового планування на підприємстві		
	Практичне заняття	Вирішення компетентнісно-орієнтованих завдань за темою складання схем оптимізації податків, тестування	Тестові запитання за темами 1 – 2	10
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Використання взаємозв'язку бухгалтерського і податкового обліку в податковому плануванні		
Тема 4. Види та	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Міні-лекція: Податкове планування на макро- та		

етапи податкового планування на підприємстві		мікрорівні: сутність, критерії відмінності		
	Практичне заняття	Вирішення компетентнісно-орієнтованих завдань за темою видів податкового планування на підприємстві, тестування	Тестові запитання за темами 3 - 4	10
	Самостійна робота			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Податкові «лазівки» – практика застосування та наукові підходи до визначення		
Тема 5. Методика податкового планування на підприємстві	Аудиторна робота			
	Лекція	Проблемна лекція: Критерії оптимальності в податковому плануванні		
	Практичне заняття	Складання висновку за результати фітосанітарної експертизи		
	Практичне заняття	Контрольна робота за темами 1 – 5	Контрольна робота	20
	Самостійна робота			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Перспективний та ретроспективний аналіз податкового поля підприємства		
Тема 6. Організаційні аспекти податкового планування на підприємстві	Аудиторна робота			
	Лекція	Проблемна лекція: Структура та функції проектної групи з податкового планування		
	Практичне заняття	Вирішення компетентнісно-орієнтованих завдань за темою організації документообігу на підприємстві		
	Самостійна робота			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Структура податкової групи на малих, середніх та великих підприємствах		
Тема 7. Податкове планування на прибуток	Аудиторна робота			
	Лекція	Проблемна лекція: Топологія складання схем податкового планування податку на прибуток		
	Практичне заняття	Вирішення компетентнісно-орієнтованих завдань за темою заняття: складання схем оптимізації податку на прибуток, тестування	Тестові запитання за темою 6	10
	Самостійна робота			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Особливості складання проектів оптимізації податку на прибуток		

Тема 8. Податков е плануван ня податку на додану вартість	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Проблемна лекція: Топологія складання схем податкового планування податку на додану вартість		
	Практичне заняття	Вирішення компетентнісно-орієнтованих завдань за темою заняття: складання схем оптимізації податку на додану вартість		
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Особливості складання проектів оптимізації ПДВ		
Тема 9. Податков е плануван ня інших податків і зборів	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Проблемна лекція: Топологія складання схем податкового планування податку на доходи фізичних осіб, єдиного податку, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування		
	Практичне заняття	Вирішення компетентнісно-орієнтованих завдань за темою заняття: складання схем оптимізації податку на доходи фізичних осіб, єдиного податку, тестування	Тестові запитання за темами 7 - 9	10
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вплив психологічних обмежень на оптимізацію податків із заробітної плати		
Тема 10. Міжнарод не податкове плануван ня	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Міні-лекція: Офшорні компанії: торгово-закупів базові компанії, базові ліцензійні компанії, базові сервісні компанії	Захист презентації	20
	Практичне заняття	Контрольна робота за темами 7 – 9	Контрольна робота	20
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Методика трансфертного ціноутворення, фінансовий моніторинг в офшорах		

Рекомендована література

Основна

1. Податкова система : навчальний посібник / Ю. Б. Іванов, В. Ф. Тищенко, О. Є. Найденко та ін.; за заг. ред. д-ра екон. наук, професора Ю. Б. Іванова. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. – 410 с.
2. Податкове планування та основи податкової оптимізації : навчальний посібник / Я. В. Самусевич, А. В. Височина. – Суми : Сумський державний університет, 2021. – 344 с.
3. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI // Голос України. – 2010. – № 229–230. – С. 1–56.

Додаткова

4. Єфименко Т. І. Диференційовані ставки ПДВ в Україні: проблеми та напрями вирішення / Т. І. Єфименко, Ю. Б. Іванов, В. В. Карпова // Наукові праці НДФІ. - 2021. - № 1. - С. 5-21.
5. Єфименко Т. І. Податкові пільги в умовах воєнного стану: управління комплаєнс-ризиком / Т. І. Єфименко, Ю. Б. Іванов, В. В. Карпова // Фінанси України. - 2022. - № 4. - С. 7-26.
6. Єфименко Т. І. Обґрунтування доцільності використання в преференційній політиці концепції податкових витрат / Т. І. Єфименко, Ю. Б. Іванов, О. Є. Найденко // Фінанси України. – 2021. – № 8. – С. 7-23.
7. Найденко О. Є. Обґрунтування переваг та недоліків оподаткування сімейних доходів / О. Є. Найденко, В. В. Карпова // Бізнес-навігатор. – 2022. – № 1 (68). – С. 120-126.
8. Найденко О. Є. Обґрунтування інструментів податкового регулювання для підтримки малозабезпечених верств населення / О. Є. Найденко // Економіка розвитку – 2019. – № 3. – С. 45–57.

Інформаційні ресурси

9. Податкове планування та мінімізація податкових ризиків. Сайт персональних навчальних систем ХНЕУ ім. С. Кузнеця - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pns.hneu.edu.ua/enrol/index.php?id=9167>
10. Офіційний сайт ДПСУ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tax.gov.ua/>